

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.
0030 Oslo

Oslo, 5. desember 2014
Journalnr. 1547/ Vår ref: TLH/tbp

Høringsuttalelse til Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i Lov om barneverntjenester, jfr høringsnotat datert 20.10.2014

Norsk Psykologforening har følgende innspill:

- Psykologforeningen er, med noen forbehold og forutsetninger, positiv til at både kompenserende tiltak, omsorgsendrende tiltak og kontrolltiltak kan settes inn mot foreldrenes vilje.
- Psykologforeningen støtter at vilkårene for å pålegge tilsyn senkes.
- Psykologforeningen støtter departementet i at det er sterke argumenter for at pålegg om hjelpetiltak bør ligge hos fylkesnemnda med de forslag om i visse tilfeller å benytte forenklet behandling som skissert, og med tingretten som ankeinstans.
- Forutsetninger for Psykologforeningen for å gå inn for pålagte hjelpetiltak er at det foreligger grundige faglige og kunnskapsmessige begrunnelser, klare mål for gjennomføring, forventet resultat og opplegg for evaluering. Videre hvilke konsekvenser som er aktuelle dersom de ikke følges opp, og klare rutiner for formidling til foreldre og barn.
- I arbeid med familier som ikke behersker norsk, vil Psykologforeningen løfte frem at det er viktig å benytte kvalifiserte tolker i samtaler både med foreldre og barn i barnevernssaker. Det er viktig med et særlig fokus på at barna har mulighet til å forstå situasjonen de er i, til å få ytret seg, og til å si sin mening.

Under følger noen utdypinger og begrunnelser for våre innspill:

Psykologforeningen er, med noen forbehold og forutsetningen, positiv til at både kompenserende tiltak, omsorgsendrende tiltak og kontrolltiltak kan settes inn mot foreldrenes vilje.

Bakgrunn og begrunnelse

Psykologforeningen mener at alle tiltak i barnevernet skal vurderes og iverksettes med hensyn til hva som er det beste for hvert enkelt barn. Pålagte inngrep i familielivet med dette for øyet vil kunne bidra til færre omsorgsovertakelser og at flere barn får muligheten til å vokse opp i sin opprinnelige familie.

Muligheten til å pålegge tiltak må imidlertid alltid vurderes opp mot forventet nytte av tiltaket. Foreldre kan være av den oppfatningen at tiltaket er feil eller for inngripende. Pålagte tiltak som gjennomføres mot foreldres vilje øker også risikoen for at de ikke er motivert for å medvirke, at man ikke opplever eierskap til prosjektet og at man deltar uten reell motivasjon og vilje. Dette øker igjen risikoen for at man utsetter barn for langvarige prosesser hvor sjansen for å endring er små. Dette innebærer store kompetanseutfordringer for personell som må være i stand til å bygge gode relasjoner og motivasjon hos foreldre som i utgangspunktet ikke vil ta imot hjelp. Dette forutsetter også nøye overveide prosesser hvor det er nødvendig med fortløpende evalueringer av tiltakets effekt.

Pålagte tiltak kan være et viktig verktøy for foreldre som takker nei til frivillige tiltak fordi man opplever at kontakt med barnevernet er forbundet med skam eller man har andre negative forventninger til barnevernet som sådan. I visse minoritetsmiljøer er barnevernet forbundet med frykt, og dermed er det vanskelig å åpne døren for denne instansen, selv om foreldrene innser at de kunne trenge hjelp. Dette forutsetter at barnevernet må anstrenge seg for å gi god informasjon om sin egen virksomhet, og, ikke minst avmystifisere hva hjelpetiltak er, slik at flest mulig får et realistisk bilde av hjelpen barnevernet har å tilby. Informasjon om barnevernet må gjøres tilgjengelig på alle relevante språk. I tillegg må det sikres at foreldre som ikke behersker norsk, får både muntlig og skriftlig informasjon på et språk som de behersker. Det betyr at bruk av tolk i møtesammenheng er nødvendig, men ikke tilstrekkelig, fordi offisielle dokumenter også må oversettes til et språk foreldrene forstår. Hvis slike rammevilkår ikke er på plass vil pålagte tiltak kunne oppfattes som illegitime tiltak som settes inn før reell frivillighet er forsøkt. Psykologforeningen mener, at noen foreldre vil endre holdning til hjelpetiltak også i de tilfeller der de i utgangspunktet er negative, hvis og når tiltakene gir effekt og oppleves som meningsfulle. Det er viktig å understreke at frivillige hjelpetiltak alltid forsøkes først. Under den forutsetning at reell frivillighet er forsøkt, og at man har kompetanse, rammevilkår og kvalitetssikringsmekanismer som sikrer dette, stiller Norsk Psykologforening seg positiv til en lovendring som gjør at barnevernet kan pålegge hjelpetiltak. Vi mener at det er en ønsket og nødvendig utvikling at tiltaksmulighetene utvides, differensieres og presiseres. Det forutsettes også at barnets stemme på tilbørlig måte blir hørt når hjelpetiltak vurderes.

Generell kommentar til begrepsbruken

Begrepene som brukes i høringsnotatet er noe uklare. Pålagte hjelpetiltak er per definisjon tiltak uten samtykke, også kalt tvangstiltak. Begrepet «pålagte hjelpetiltak» kan være vanskelig å forstå for mange med sin kombinasjon av ordene «pålagt» og «hjelp». Dersom det er ønskelig med mer presise og tydelige begrep, kan det være hensiktsmessig å skille mellom «pålagte tiltak» og «hjelpetiltak» for barn som bor sammen med sine biologiske foreldre. Det kan tenkes at det gamle begrepet forebyggende tiltak kan gjenopplives i denne sammenhengen (forebyggende pålagte tiltak/forebyggende hjelpetiltak) for å etablere begrepsmessig avstand til tvangstiltaket omsorgsovertakelse.

Kommentarer til de tre typene tiltak

Kompenserende tiltak

Kompenserende tiltak er tenkt rettet primært mot barnet, der mangler i foreldrenes omsorg og omsorgsmuligheter skal kompenseres for. Vilkåret er at barneverntjenesten vurderer tiltaket som nødvendig for barnets utvikling og situasjon. Nevnte tiltak er avlastning, besøkshjem, støttekontakt, aktiviteter, barnehageplass o.l. Fordi samtlige kompenserende tiltak som er nevnt, involverer barnet direkte, vil de indirekte også kunne oppleves som tvangstiltak av barnet. Dette kan være kontraproduktivt både for foreldre-barnrelasjonen og for tiltakets effekt – for eksempel når barnet ikke liker støttekontakten eller ikke vil i besøkshjem. Denne problemstillingen er ikke drøftet i forslaget. Psykologforeningen mener at pålegg av kompenserende tiltak vil kunne være vanskelig å gjennomføres uten foreldres og barns medvirkning, og dermed vil det også være vanskelig å måle/evaluere den reelle effekten. Årsaken til manglende oppfølging kan ligge hos foreldrene, hos barnet, eller være et resultat av at det ikke er rett tiltak eller rett tid.

Omsorgsendrende tiltak

Når det gjelder omsorgsendrende tiltak vises det under pkt. 6.1.2 til en rekke tiltak med dokumentert effekt. Her er det viktig å være klar over at forskning som dokumenterer positiv effekt ikke nødvendigvis kan generaliseres til situasjoner hvor man gir tiltaket under tvang. Når et tiltak gis under tvang endrer dette grunnleggende forutsetninger for konteksten det gis i, og det vil alltid være forhold som kan påvirke effekten i negativ retning når mottaker er under tvang. Vi mener at en bør være forsiktig med å pålegge omsorgsendrende tiltak uten at det er dokumentert at slike veiledningstiltak kan ha effekt selv om de gjennomføres uten reelt samtykke. Omsorgsendrende tiltak er avhengig av at man får til en relasjon til foreldre hvor de under tiltaket motiveres, lærer og settes i stand til å endre

omsorgspraksis. Slikt endringsarbeid er som regel avhengig av tillit og en god relasjon. Dette blir utfordrende å få til når tiltaket gis under tvang og stiller høye krav både til personellens kompetanse og til fortløpende evaluering.

Vi vil understreke at de metodene som er nevnt i 6.1.2 er verktøy som forutsetter kompetanse hos de som skal håndtere disse. Metodene kan ikke løsrives og benyttes som selvstendige tiltak, uavhengig av kontekst, kompetanse og rammebetingelser. Det åpner for å stille en del spørsmål i f.t. målgruppens behov og enkelte av metodenes anvendelighet i forhold til disse behovene. Mange barnevernsbarn er traumatiserte, bl.a. fordi de har vært utsatt for langvarig omsorgssvikt, eller fordi de har levd i krigssoner/levd lenge på flukt. Det er da ikke primært vektlegging av atferdskorrigerende tiltak/ time-out disse barn trenger, men omsorgspersoner som har evne til å reflektere over barns behov for trygghet, tilknytning, følelsesregulering og traumebevisst omsorg. (Circle Of Security-Parenting, Alternativ til Vold, RVTS i Barnehøyde etc.)

Kontrolltiltak

Målet med kontrolltiltak er i høringsnotatet definert som å hindre at barn utsettes for overgrep eller mishandling. Som typiske kontrolltiltak er nevnt urinprøver, meldeplikt, telefon-kontakt, og vil muligens også gjelde uanmeldte tilsyn, behandlingskontakt med f.eks. ATV, kurs eller utredning av ekstern sakkyndig. Kontrolltiltak forutsetter bekymring ift lovens § 4-12.

Psykologforeningen mener at slike tiltak kan være hensiktsmessige fordi de har en ren kontrollfunksjon, slik at en kan følge med om omsorgssituasjonen er klart uholdbar for barnet. Antageligvis vil slike kontrolltiltak være mest aktuelle når det er mistanke om rus/alkoholmisbruk, psykisk lidelse og vanskjøtsel. Om en derved oppnår at barn ikke utsettes for overgrep eller mishandling er muligens tvilsomt, men det vil kunne være nødvendige tiltak.

Vi vil likevel legge til at noen pålagte tiltak blir etter dagens lovverk vedtatt av fylkesnemnda; pålagt tilsyn og pålagt barnehageplass, men brukes lite. Det er i forslaget fra departementet ikke vist til dokumentert effekt av nåværende pålagte tiltak i barnevernet, det vil si om pålegg faktisk kompenserer, endrer eller er tilstrekkelig kontroll for å sikre barns omsorgssituasjon.

Psykologforeningen mener at det bør avsettes midler til forskning på effekten av pålagte tiltak som det besluttet at kan pålegges mens barn bor sammen med sine foreldre.

Tidsavgrensning

Psykologforeningen er enig i de tidsgrenser for tiltak som er foreslått og mener, i likhet med både Raundalenuutvalget og departementet, at hjelpetiltak må settes inn for en begrenset periode. Vi er positive til departementets forslag på maksimum ett års avgrensning, med mulighet til forlengelse ytterligere ett år. Dersom foreldrene fremdeles er negative til tiltaket etter to år, er det etter vår mening grunn til å vurdere om tiltaket har den effekten som en har ønsket. Ved slike tilfeller bør hele tiltakspakken tas opp til vurdering, og nye og annerledes tiltak bør vurderes.

Psykologforeningen støtter at vilkårene for å pålegge tilsyn senkes.

Psykologforeningen slutter seg til Raundalenuutvalgets og departementets vurdering, og støtter at vilkårene for å pålegge tilsyn senkes slik at «tilsyn skal kunne bli pålagt når det er nødvendig for å sikre barnet tilfredsstillende omsorg og hindre at en situasjon som beskrevet i barnevernlovens paragraf 4-12 skal oppstå». (side 11). Vi vil særlig legge vekt på at endring i disse vilkårene vil kunne føre til at det fattes færre akuttvedtak som i mange tilfeller oppleves som strekt traumatisk for alle involverte.

Psykologforeningen støtter departementet i at det er sterke argumenter for at pålegg om hjelpetiltak bør ligge hos fylkesnemnda med de forslag om i visse tilfeller å benytte forenklet behandling som skissert, og med tingretten som ankeinstans.

Høringsnotatet gir to alternative modeller for beslutningsmyndighet. Først skisseres det en modell med fortrinnsvis skriftlig behandling og avgjørelse i fylkesnemnda i alle saker der hjelpetiltak pålegges. Den andre modellen er at barnevernet fatter beslutningen, og at fylkesnemnda er klageinstans.

Psykologforeningen støtter departementet i at det er sterke argumenter for at pålegg om hjelpetiltak bør ligge hos fylkesnemnda med de forslag om i visse tilfeller å benytte forenklet behandling som skissert, og med tingretten som ankeinstans. Våre viktigste argumenter for dette er at det bidrar til å sikre at rettssikkerheten ivaretas ved så store inngrep i familien og støtter opp om barnevernet som hjelpeinstans.

Etttersom det er en del av det uttalte målet at tiltak skal være «til rett og til riktig tid», er det etter Psykologforeningens syn også nødvendig at nemndsmedlem med egnet fagkompetanse deltar i fylkesnemndas behandling av pålagte tiltak.

Psykologforeningen ønsker å presiseres at hovedansvaret for å finne rett tiltak til rett tid, og gjennomføring og evaluering, må ligge på barneverntjenesten. Dersom kompenserende og omsorgsendrende tiltak skal pålegges, og deretter ikke viser seg å ha effekt, må en også forutsette at barneverntjenesten har kompetanse og rutiner for å vurdere om det kan ha vært iverksatt feil tiltak på feil tidspunkt.

Forutsetninger for Psykologforeningen for å gå inn for pålagte hjelpetiltak er at det foreligger grundige faglige og kunnskapsmessige begrunnelser, klare mål for gjennomføring, forventet resultat og opplegg for evaluering. Videre hvilke konsekvenser som er aktuelle dersom de ikke følges opp, og klare rutiner for formidling til foreldre og barn.

I høringsnotatet er det uklart hva som skal være konsekvensene dersom pålagte tiltak ikke følges opp av barneverntjenesten, foreldrene eller barnet selv.

Psykologforeningen mener at tiltak ikke skal kunne pålegges uten at det foreligger en klar begrunnelse og målsetting (hva som skal oppnås), plan for gjennomføring, og plan for evaluering på vedtakstidspunktet.

I arbeid med familier som ikke behersker norsk, vil Psykologforeningen løfte frem at det er viktig å benytte kvalifiserte tolker i samtaler både med foreldre og barn i barnevernssaker. Det er viktig med et særlig fokus på at barna har mulighet til å forstå situasjonen de er i, til å få ytret seg, og til å si sin mening.

Selv om barn ofte kan ha mer og bedre utviklet norsk språk enn foreldrene, vet man at når det er situasjoner preget av sterke emosjonelle belastninger, og situasjonen er kompleks og uoversiktlig fordi vanskelige temaer tas opp, vil det være et særlig behov for tolkestøtte for å unngå misforståelser og vansker med å få formidlet det barnet ønsker og mener.

Vennlig hilsen
Norsk psykologforening

Tor Levin Hofgaard
President